

Asia: VN/1347/2021

Arviomuistio oikeudenkäyntikuluista riita-asioissa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hovioikeus pitää tavoitetta alentaa oikeudenkäynnin kustannuksia ja pienentää oikeudenkäyntikuluriskiä riita-asioissa erittäin kannatettavana, mutta toteaa, että keinojen löytäminen tavoitteiden toteuttamiseksi on haastavaa. Hovioikeuden lausunnossa käydään läpi arviomuistion luvussa 4.2 esiteltyjä keinoja. Hovioikeus ei ota lausunnossaan kantaa siihen, mitä keinoja voitaisiin toteuttaa tämän vaalikauden aikana.

1. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten alentaminen

Hovioikeus ei kannata oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten alentamista.

Nykyiset kelpoisuusvaatimukset ovat varsin matalat. Esimerkiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain mukaan pelkästään oikeustieteen maisterin tutkinto ja opiskelujen aikana suoritettu asianajajatutkinto riittävät oikeudenkäyntiavustajan luvan saamiseen. Kelpoisuusvaatimusten alentaminen voisi päinvastoin lisätä oikeudenkäynnin kustannuksia kohtuuttomien toimenpiteiden lisääntyessä ja laadun heikentyessä. Kokematon avustaja saattaa laskuttaa tarpeettomia toimenpiteitä tai tavanomaista enemmän asioihin perehtymiseen kuluva aikaa. On huomattava, että kokemattomuudesta asianajossa aiheutuu oikeusturva- ja kuluriski.

2. Juristien koulutusmäärien lisääminen

Juristien koulutusmäärien lisääminen tuskin vaikuttaisi oikeudenkäyntikulujen määrää alentavasti, koska suurin osa juristeista työskentelee muualla kuin tuomioistuimissa ja asianajalalla. Lisäksi

varsin epävarmaa on, että oikeudenkäyntiasiamiehenä toimivien juristien määrän lisääntyminen vaikuttaisi asianajopalveluiden hintaan alentavasti.

3. Oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen

Oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä tai heti toimeksiantosopimuksen alussa voisi sinänsä olla päämiehen kannalta hyödyllistä. Kyseessä olisi kuitenkin vain etukäteen laadittava arvio, joka saattaisi olla hyvinkin karkea ja kaukana lopullisten kustannusten määrästä, joten arvion laatimisesta saatavat hyödyt saattaisivat jäädä haittoja vähäisimmiksi. Arvio voisi olla asiakkaalle jopa harhaanjohtava, kun kustannukset lopulta muodostuisivat paljon korkeammiksi.

Hovioikeus ei näe tarvetta pakolle eikä pidä hyvänä kovin raskasta menettelyä oikeudenkäyntikuluarvion laatimisessa. Kertyneiden oikeudenkäyntikulujen määrän ilmoittaminen omalle päämiehelle ja vastapuolelle asian käsittelyn eri vaiheissa esimerkiksi kirjaamalla niiden määrä annettuihin lausumiin voisi olla sellainen kannatettava kevyt menettely, jonka avulla osapuolet voisivat arvioida omaa riskiään asian jatkokäsittelyssä.

4. Hinnoittelun läpinäkyvyyden lisääminen

Hovioikeus toteaa, että hinnoittelun läpinäkyvyyden lisääminen on yleisesti ottaen kannatettavaa, mutta sen oikeudenkäyntikulujen määrää alentava vaikutus on epävarma.

Suurin osa avustajista ilmoittanee hinnoittelunsa pääperiaatteet myös julkisilla verkkosivuillaan. Juttutyypin esimerkkihinnoittelu avustajien toimesta antaisi oikeudenkäyntiä harkitsevalle tietoa mahdollisen oikeudenkäyntikuluriskin suuruudesta. Hinnoittelun läpinäkyvyyttä voisi parantaa myös kohdassa 3 mainittu jo aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen ilmoittaminen oikeudenkäynnin eri vaiheissa vastapuolelle.

5. Asianajopalveluiden vapauttaminen arvonlisäverosta

Muistiossa on pohdittu myös asianajopalveluiden vapauttamista arvonlisäverosta. Asianajopalveluiden nykyisen 24 prosentin arvonlisäveron alentaminen tai poistaminen vaikuttaisi palveluiden hintaan heti. Kuten arviomuistiossa on todettu, muutos edellyttäisi arvonlisäverodirektiivin muuttamista eikä ole yksin kansallisesti mahdollista. Lisäksi arvonlisäveron alentaminen tai poistaminen yksittäisen toimialan osalta ei ole välttämättä perusteltua.

6. Oikeudenkäyntimaksun alentaminen

Hovioikeus yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkökantaan, että oikeudenkäyntimaksulla on vain vähäinen merkitys yksittäisen jutun oikeudenkäyntikulujen määrän kannalta, eikä kannata oikeudenkäyntimaksun alentamista.

7. Asianajopalkkioiden hintasääntely

Hovioikeus toteaa, että asianajopalkkioiden hintasääntely on sinänsä harkitsemisen arvoinen keino alentaa oikeudenkäyntikulujen määrää, mutta voi olla vaikeasti toteutettavissa. Kohdassa 16 käsitelty riidan intressin suuruuteen perustuva oikeudenkäyntikulujen korvaustaulukko voisi olla toimiva keino osittaiseen hintasääntelyyn. Tuntipalkkion määrän tulisi muutoinkin olla suhteessa jutun laatuun. Toisaalta avustajan erityisosaamisen huomioimatta jättäminen voi vähentää laadukkaiden asianajopalveluiden tarjoajia. Mahdollinen hintasääntely tulisi toteuttaa valtion määräyksin tai suosituksin.

8. Oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen

Hovioikeus toteaa, että nykyinen menettely on pääosin toimiva ja sisältää toimivallan sekä riittävät keinot tuomioistuimille puuttua tarvittaessa asianosaisten oikeudenkäyntikuluja aiheuttaviin toimiin. Hovioikeus toteaa lisäksi, että esimerkiksi videoyhteyksien käyttö on lisääntynyt ja vähentänyt matkustamisesta aiheutuvia kuluja. Hovioikeus pitää kuitenkin kannatettavana oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen sallimissa rajoissa lieventää hovioikeuden velvollisuutta toimittaa asiassa pääkäsittely. Tältä osin viitataan myös jäljempänä kohdassa 10 lausuttuun.

Hovioikeus viittaa myös Rovaniemen hovioikeuden 19.2.2021 antamaan lausuntoon suullisen todistelun vastaanottamisesta tallenteelta valmistelleen videotallennustyöryhmän mietinnöstä (numero 4/00.08.00/2020). Kyseisessä lausunnossa hovioikeus on lausunut, että valmistelun tehostaminen käräjäoikeuksissa uudistuksen myötä voi lisätä oikeudenkäynnin kustannuksia, kun asiamiehet osallistuvat entistä tiiviimmin asian valmisteluun. Edelleen lausunnossa on todettu, että oikeudenkäynnistä asianosaisille aiheutuvat kustannukset voivat kasvaa myös muutoksenhaussa ja että uudistuksen myötä säästyvien todistelukustannusten määrä ei ole kovinkaan merkittävä.

9. Preklusiosääntelyn lieventäminen

Hovioikeus katsoo arviomuistiossa esitetyn perusteiden, että preklusiosääntelyn lieventäminen ei ole kannatettavaa.

10. Asian ratkaiseminen pääkäsittelyä toimittamatta

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:n mukaan riitainen asia voidaan ratkaista yksin kirjallisen valmistelun perusteella, jos asian ratkaiseminen ei sen laadun vuoksi edellytä pääkäsittelyn toimittamista ja lisäksi kukaan asianosaisista ei vastusta asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä. Hovioikeus toteaa, että käräjäoikeuksissa käsiteltävissä vähäintressisissä jutuissa olisi kannatettavaa luopua asianosaisten suostumuksesta kirjallisen menettelyn edellytyksenä siltä osin kuin Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset sen sallivat. Asian laadun salliessa asia voitaisiin siten ratkaista käräjäoikeudessa pääkäsittelyä toimittamatta. Hovioikeus kiinnittää huomiota myös siihen, että pääkäsittelyn toimittaminen pelkästään suullista argumentointia ja kirjallisen todistelun suullista kommentointia varten vaikuttaa varsinkin intressiltään vähäarvoisissa asioissa useimmiten tarpeettomalta.

Pääkäsittelystä aiheutuvat kustannukset nostavat yksittäisen jutun oikeudenkäyntikuluja huomattavasti. Pääkäsittelyn toimittaminen hovioikeuksissa ei ole ehdoton oikeus Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön nojalla. Korkein oikeus on viimeaikaisissa ratkaisuisaan tiukentanut pääkäsittelyn toimittamista hovioikeudessa koskevaa linjaa. Kuten jo kohdassa 8 on lausuttu, hovioikeus kannattaa, ottaen varsinkin huomioon tavoite vähentää aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen määrää, sitä, että pääkäsittelyn toimittamista hovioikeudessa koskevia edellytyksiä lievennettäisiin.

11. Oikeudenkäyntien keston lyhentäminen

Oikeudenkäyntien keston lyhentäminen on kannatettava asia asianosaisten oikeusturvan kannalta. Tällä hetkellä oikeudenkäyntien kesto on pitkälti riippuvainen tuomioistuimen resursseista eikä oikeudenkäyntien kestoja ole mahdollista olennaisesti lyhentää ilman merkittäviä tuomioistuimille osoitettuja lisäresursseja. Joka tapauksessa esimerkiksi valmisteluistunnon ja pääkäsittelyn välisen ajan lyhentäminen ei välttämättä vähentäisi oikeudenkäyntikulujen määrää avustajan joutuessa joka tapauksessa perehtymään juttuun ennen pääkäsittelyä.

12. Vähäisiä vaatimuksia koskeva oikeudenkäyntimenettely

Hovioikeus katsoo, että vähäisiä vaatimuksia koskevan oikeudenkäyntimenettelyn kehittäminen on sinänsä kannatettava ajatus, mutta sen toteuttaminen edellyttää merkittäviä tuomioistuinlaitokselle kohdistettuja lisäresursseja. Osapuolten ajaessa itse asiaansa kyseisessä

oikeudenkäyntimenettelyssä tarkoitetulla tavalla tuomarin prosessinjohtoon käyttämä aika kasvaa merkittävästi. Ilman lainopillista avustajaa toimiminen voi lisäksi tuomarin prosessin johdosta huolimatta johtaa epäolennaisten asioiden käsittelemiseen. Toisaalta intressiltään vähäisissä jutuissa lainopillisten avustajien käytöstä aiheutuvien kulujen osuus voi olla moninkertainen intressiin nähden.

13. Täyden korvauksen periaatteen lieventäminen

Täyden korvauksen periaatetta voitaisiin harkita lievennettäväksi. Sen vaikutuksista tulisi kuitenkin tehdä perusteellinen selvitys.

14. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltaminen viran puolesta

Hovioikeus kannattaa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltamista viran puolesta eli sitä, että hävinneen asianosaisen voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluvaatimuksen määrällinen myöntäminen ei enää sitoisi tuomioistuinta. Hovioikeus toteaa, että avustajat paljoksuvat vastapuolen oikeudenkäyntikulujen määriä varsin harvoin, mikä voi asian nykyisen dispositiivisuuden vuoksi johtaa tarpeettoman suureen oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden määrään. Hovioikeuden mielestä on kannatettava ajatus, että tuomioistuin voi asianosaisten myöntämisestä huolimatta arvioida, ovatko kaikki toimenpiteet olleet tarpeellisia ja onko oikeudenkäyntikulujen määrä kohtuullinen. On kuitenkin mahdollista, että tuomioistuimet varsin harvoin puuttuisivat viran puolesta kulujen määrään.

15. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen

Hovioikeus kannattaa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n soveltamisalan laajentamista. Nykyisin voimassa olevan säännöksen kohtuullistamisedellytykset ovat tiukat ja säännöstä voidaan soveltaa varsin harvoin. Säännöstä voitaisiin muuttaa muun muassa niin, että taloudellisesti tai muutoin heikommassa asemassa oleva yksityishenkilö ei asian hävitessään lähtökohtaisesti joutuisi täysimääräisesti vastuuseen taloudellisesti tai muutoin vahvemmassa asemassa olevan yhtiön tai julkisyhteisön oikeudenkäyntikuluista. Myös se, että kohtuuttomuuden ei enää edellytettäisi olevan ilmeistä, on kannatettava vaihtoehto.

16. Korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä säättäminen

Kohdassa on käsitelty mahdollisuutta säätää siitä, mitä pidettäisiin erilaisissa asioissa kohtuullisena määränä korvattavia vastapuolen oikeudenkäyntikuluja, mikä merkitsisi käytännössä

korvaustaulukkoa, jossa olisi säädetty lähtökohtaiset enimmäis- ja mahdollisesti myös vähimmäismäärät sille, kuinka paljon hävinnyt asianosainen veloitettaisiin korvaamaan voittaneelle asianosaiselle oikeudellisesta avusta erilaisissa asioissa.

Hovioikeus pitää edellä kerrottua jatkoselvittämisen arvoisena, ainakin tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössään vuonna 2003 katsomalla tavalla euromäärältään vähäisiin juttuihin. Niin sanottu korvauskatto johtaisi todennäköisesti oikeudenkäyntikulujen määrän alenemiseen.

17. Korvattavan vastapuolen tuntiveloituksen rajoittaminen

Hovioikeus katsoo, että kohdassa 14 käsitelty oikeudenkäyntikulujen dispositiivisuudesta luopuminen olisi riittävä keino eikä tuntiveloituksen rajoittamisesta tällöin olisi tarvetta säätää.

18. Korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen valmistelussa

Hovioikeus katsoo, että korvattavien oikeudenkäyntikulujen lähtökohtaista enimmäismäärää ei ole syytä vahvistaa valmistelussa. Hovioikeus pitää parempana keinona aiempaan kohdassa 3 hovioikeuden esittämää oikeudenkäynnin osapuolten informointivelvollisuutta heille kertyneiden oikeudenkäyntikulujen määrästä asian käsittelyn eri vaiheissa.

19. Kuluttajariitalautakunnan toimivallan laajentaminen

Hovioikeus ei kannata kuluttajariitalautakunnan toimivallan laajentamista. Riita-asioiden käsittely kuluttajariitalautakunnassa ei vastaa oikeudenkäyntiä käräjäoikeudessa ja suositusluontoisena saattaisi vain pitkittää oikeusturvan saamista.

20. Sovittelun edistäminen

Hovioikeus kannattaa sovinnon ja sovittelun edistämistä kaikissa oikeusasteissa. Hovioikeus toteaa, että sovittelumenettelystä on jo asianmukaisesti säännelty ja kaikki asiat eivät kuitenkaan sovellu sovitteluun. Sovitteluhalukkuutta edistää oikeudenkäyntikulujen määrän ilmoittaminen haastehakemuksessa ja vastauksessa.

21. Oikeusavun ja oikeusturvavakuutusten kehittäminen

Arviomuistiossa ei ole käsitelty tarkemmin mahdollisuutta alentaa oikeudenkäyntikuluriskiä riita-
asioissa oikeusapua tai oikeusturvavakuutuksia kehittämällä ja on todettu, että oikeusavun ja
oikeusturvavakuutusten kehittäminen on jo selvitetävänä. Hovioikeudella ei ole tältä osin
lausuttavaa.

Muilta osin Rovaniemen hovioikeudella ei ole lausuttavaa asiasta.

Gyldén Hannu
Rovaniemen hovioikeus